

Nr 283.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående ytterligare anslag till Norrbottens Järnverk Aktiebolag; given Stockholms slott den 19 maj 1944.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Herman Eriksson.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 19 maj 1944.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF, RUBBESTAD.

Chefen för handelsdepartementet, statsrådet Eriksson, anför efter gemensam beredning med cheferna för finans- och folkhushållningsdepartementen:

Vid 1939 års urtima riksdag (prop. nr 70; r. skr. nr 98) anvisades ett reservationsanslag av 10 000 000 kronor till aktieteckning i Norrbottens järnverk aktiebolag, vars ändamål skulle i första hand vara tillverkning av tackjärn. I sin skrivelse i ärendet framhöll riksdagen, att det näppeligen kunde vara lämpligt eller ens möjligt att redan då fastslå de lämpligaste produktionsmetoderna eller företagets storleksordning, utan att detta vore en sak, som i första hand finge prövas av den blivande, för företagets framtid närmast ansvariga ledningen. Emellertid fästes uppmärksamheten på vissa med användningen av elektriska ugnar — i stället för, såsom förutsatts i propo-

sitionen, blästermasugnar — förenade fördelar. Därjämte omnämndes ett uppslag, avseende anläggning i anslutning till tackjärnverket av ett järnsvampverk, en kombination, vartill enligt omdömen av experter stora förhoppningar kunde knytas.

Sedan styrelse tillsatts för bolaget, inkom densamma till Kungl. Maj:t med detaljerade anläggningsplaner och kostnadsberäkningar samt anhållan om ytterligare medelsanvisning. 1941 års riksdag beviljade också (skr. nr 521) med anledning av proposition (nr 322) i ämnet ett nytt reservationsanslag å 7 000 000 kronor för ytterligare aktieteckning i bolaget samt beslöt, att staten genom riksgäldskontoret skulle ställa garanti för ett förlagslån åt bolaget i riksbanken till ett belopp av 3 000 000 kronor. Enligt den därvid godkända planen skulle anläggningarna bestå av — förutom allmänna anläggningar — tackjärnverk, innefattande två elektriska tackjärnsugnar med en sammanlagd produktionskapacitet av cirka 60 000 ton tackjärn per år, sinterverk, thomasverk samt elektrostålverk. Riksdagen framhöll att, såvitt riksdagen kunnat bedöma saken, planläggningen av företaget såväl ekonomiskt som tekniskt skett med all tillbörlig omsorg. Järnets framställning på elektroteknisk väg och med tillgodogörande av den inhemska vattenkraften i stället för utländskt kolbränsle stode även i överensstämmelse med de önskemål 1939 års urtima riksdag uttryckt, och den valda thomasmotoden vore särskilt väl lämpad för Norrbottens fosforrika malmer.

I skrivelse den 18 januari 1944 har nu *bolagets styrelse* anhållit om anvisande av ytterligare medel för färdigställande av de föreslagna anläggningarna och därvid anfört i huvudsak följande.

Det till bolagets förfogande ställda kapitalet hade på grund av uppkommen prisfördyring, arbetets forcering och utförande i opåräknat stor omfattning vintertid, oförutsedda mark- och grundsvårigheter samt konstruktionsändringar till följd av brist på viss materiel icke givit möjlighet till utbyggnad av alla de beslutade anläggningarna. De anvisade medlen hade därför i främsta rummet använts till färdigställande av tackjärnverket och därmed sammanhängande anläggningar, medan arbetena å thomasverket fått anstå och ännu icke påbörjats. Båda elektrotackjärnsugnarna vore färdiga och tagna i bruk. Sinterverket och elektrostålverket beräknades vara i drift under våren eller försommaren 1944.

De tidigare och nu beräknade kostnaderna för de delar av anläggningen, som helt eller delvis utförts, framginge av nedanstående tabell:

	Tidigare beräknad kostnad	Nu beräknad kostnad	Skillnad
Malmviadukt, kross- och siktanläggning samt kolhus	1 550 000	3 398 000	— 1 848 000
Sinterverk	1 200 000	1 775 000	— 575 000
Eltackjärnverk	3 575 000	4 642 000	— 1 067 000
Elstålverk	2 300 000	2 672 000	— 372 000
Reparationsavdelning	230 000	279 000	— 49 000
Allmän avdelning	2 445 000	4 206 000	— 1 761 000
Administration och oförutsett	2 100 000	822 000	+ 1 278 000
Kraftledning Notviken—Luleå.....	1 000 000	705 000	+ 294 000
Kronor	14 400 000	18 500 000	— 4 100 000

Fördyringen av malmviadukten berodde till betydande del på att i densamma inrympts anläggningar för sanitära ändamål, arbetarmatsal, förbandsrum, förrådslokaler, luftskyddsrum, lastbilsgarage, elektrisk reparationsverkstad, snickeriverkstad samt ingenjör- och förmanskontor. I eltackjärnverket hade inrympts laboratorium och driftskontor.

För färdigställande av de nu under arbete varande anläggningarna, främst elektrostålverket, erfordrades sålunda ett belopp av 1 500 000 kronor utöver till bolagets förfogande redan ställda 17 000 000 kronor.

För uppförande av det beslutade thomasverket erfordrades därjämte ytterligare medel. Kostnaden för denna anläggning, helt tillverkad inom landet, hade tidigare beräknats till 2 600 000 kronor men torde med hänsyn till där- efter inträffade prisstegringar nu böra beräknas till 4 500 000 kronor.

Styrelsen har på grund härav hemställt, att ytterligare 6 000 000 kronor måtte ställas till bolagets förfogande för anläggningens snara färdigställande i enlighet med den tidigare framlagda planen.

I skrivelsen har styrelsen vidare meddelat, att styrelsen med anledning av riksdagens uttalande rörande en eventuell kombination av järnverket med ett järnsvampverk igångsatt utredning härom och att styrelsen, därest utredningen gäve stöd därför, hade för avsikt att föreslå anläggandet av en järnsvampanläggning eller en förreduktionsanläggning, vartill preliminärt beräknades en kostnad av omkring 1 500 000 kronor.

Enligt sedermera från styrelsen inkomna handlingar har *styrelseledamoten, direktören Joel Larsson* i särskild skrivelse reserverat sig mot styrelsens hemställan och på anförda skäl uttalat, att densamma endast bort avse ett belopp av cirka 1 500 000 kronor för omedelbart byggande av en ugn för tillverkning av järnsvamp för försäljning eller för omsmältning till göt samt för utprovning av förreduktionsförfarandet, under det att frågan om thomasverkets byggande bort bordläggas för ytterligare utredning. Ett av *bolagets verkställande direktör Bertil Åström* i anledning därav gjort skriftligt uttalande fanns även fogat vid dessa handlingar.

I ett den 23 februari 1944 efter remiss avgivet utlåtande har *statens industrikommission* anfört bland annat följande.

Såväl ur företagens egen synpunkt som med hänsyn till det allmänna försörjningsläget får det vid den tidpunkt, då beslut fattades om anläggningens utförande, anses hava varit önskvärt, att det nu färdigställda eltackjärnverket snarast skulle komma i gång och att sålunda såväl konstruktions- som byggnadsarbetet skulle forceras. Industrikommissionen har i åtskilliga andra sammanhang haft tillfälle iakttaga, att under de förhållanden, som under de senare åren rått med avseende på tillgång på material och arbetskraft, leveranstider för maskiner o. s. v., forcering av anläggningsarbeten medfört högst avsevärda fördyringar. Vissa, delvis rätt betydande, stegringar i fråga om materialpriser och löner torde därjämte också hava inträtt efter den tid, då de kostnadskalkyler utfördes, vilka bildade underlag för det beslut om medelsanvisning för anläggningens utförande, som fattades av 1941 års riksdag. Kommissionen finner därför icke anledning till erinran mot vad i styrelsens framställning härutinnan anføres.

Vissa nu färdigställda partier av anläggningen, främst en del av vad som inrympts i den s. k. malmviadukten, synas, även om de i och för sig kunna betraktas som ändamålsenliga, vara till omfattningen tilltagna i överkant,

vilket förhållande tvivelsutan medfört vissa fördyringar. I den mån de direkt produktiva anläggningsdelarna utökas eller nya tillkomma utjämnas givetvis nu förekommande disproportion.

Den tillverkning av tackjärn, som kom i gång vid Norrbottens järnverk i slutet av år 1943, är av betydelse ur försörjningssynpunkt, särskilt som utsikterna till import av kokstackjärn synas hava minskats. Visserligen är för närvarande tackjärnstillgången god och något större än det aktuella behovet. På längre sikt och så länge möjligheterna till import av tackjärn och skrot icke förbättras samt under förutsättning att tillverkningarna av stål och tackjärnsgjutgods icke avsevärt nedgå, torde emellertid det vid Norrbottens järnverk tillverkade tackjärnet vara erforderligt för upprätthållande av driften vid stålverken och vid tackjärnsgjuterierna.

För den händelse det föreslagna thomasverket skulle komma till utförande torde det vid Norrbottens järnverk tillverkade tackjärnet komma att inom verket helt eller delvis förädlas till stål. Någon nämnvärd tackjärnsförsäljning skulle sålunda eventuellt icke förekomma. Tillverkningen av thomasstål kommer ungefär att motsvara det bortfall av stålproduktion vid andra stålverk, som förorsakas av att tackjärnet från Norrbotten ej längre därstädes kan förbrukas. Med avseende på stålförsörjningen inträder således kvantitativt ingen nämnvärd ändring genom att ett thomasverk i Luleå sättes i drift, och ur denna synpunkt kan det sålunda vara likgiltigt om thomasverket kommer till stånd eller icke. Å andra sidan uppstår vid framställning av thomasstål en viss bränslebesparing mot vid framställning av stål enligt andra metoder, och vidare skulle från ett sådant verk erhållas vissa kvantiteter gödselmedel i form av thomasfosfat, som eljest icke skulle komma till framställning. Vid förädling av 60 000 ton tackjärn i thomasverket erhållas cirka 10 000 ton thomasfosfat.

Dessa sistnämnda förhållanden, som tala för att thomasverket bör komma till stånd, få emellertid icke i och för sig tillmätas sådan vikt, att de böra föranleda thomasverkets färdigställande vid nuvarande tidpunkt.

Vissa omständigheter tala nämligen enligt industrikommissionens åsikt med större styrka för att uppförandet av thomasverket *tills vidare* bör uppskjutas. Byggnadskostnaderna komma med stor sannolikhet att en tid framåt vara höga. Möjligen blir icke verket färdigt eller hinner därstädes icke tillverkas stål under någon längre tidrymd, förrän de nuvarande höga prisen å stål sjunkit, i vilket läge de höga anläggningskostnaderna komma att verka mycket ofördelaktigt på företagets räntabilitet. Denna är redan nu betänkligt ansträngd på grund av de höga kostnaderna för hittills utförda anläggningar. Riktigast ur såväl företagsekonomisk synpunkt som försörjningssynpunkt synes därför vara att avvakta den tidpunkt, då kostnadsnivån sjunkit, innan anläggningen av thomasverket eventuellt fullföljes. Kommissionen anser sig därför icke böra för närvarande tillstyrka bifall till framställningen i vad angår medelsbehovet av 4,5 miljoner kronor för ett thomasverk.

Enligt från järnverket inhämtade uppgifter beräknas åtgången av vissa material för thomasverk och tillhörande anläggningar bliva följande.

	A- och E-cement säckar	Järn ton	Koppar ton	Bly ton
Thomasverket.....	4 500	2 615 (1 184)	17	6
Kalkbränningsugn.....	1 800	188 (161)	2	2
Dolomitbränningsugn.....	700	124 (106)	2	2·2
Linbana.....	930	162 (140)	0·5	0·2
	7 930	3 089 (1 591)	21·5	10·4

Vad angår järn angiver siffra inom parentes den kvantitet, som beräknas för egentliga byggnadskonstruktioner. Järnkvantiteterna i övrigt ingå i maskiner och apparater. Koppars och bly ingå i motorer och övrig elektrisk utrustning.

Ovanstående materialkvantiteter äro visserligen tämligen betydande men dock icke av sådan storleksordning att de omöjliggöra att de ifrågasatta anläggningarna omedelbart komma till utförande, för den händelse så skulle anses oundgängligen nödvändigt. I fråga om särskilt den elektriska utrustningen torde emellertid få räknas med rätt långa leveranstider.

Färdigställandet av de anläggningar, vilka redan äro under utförande, således i huvudsak sinterverket och elektrostålverket, synes böra genomföras så snart som möjligt, varför kommissionen vill tillstyrka bifall i vad angår medelsbehovet av 1,5 miljoner kronor för detta ändamål.

I styrelsens framställning anföres slutligen, att utredningar igångsatts rörande en järnsvampanläggning eller en förreduktionsanläggning, vars anläggningskostnad av styrelsen preliminärt beräknats till cirka 1,5 miljoner kronor. Genom en dylik anläggning i kombination med el tackjärnverket skulle den nuvarande bränsleekonomin avsevärt förbättras och en betydande produktionsökning komma till stånd med jämförelsevis liten kapitalinvestering. Denna produktionsökning, vilken eventuellt skulle komma att uppgå till cirka 30 000 ton tackjärn eller järnsvamp per år, skulle i väsentlig grad kunna bidra till att förbättra företagets ekonomi.

Järnsvamptillverkning enligt Wibergs metod har numera lämnat försöksstadiet, i det att en anläggning sedan längre tid är i drift vid Söderfors järnverk. Offentliggjorda kalkyler visa, att en väsentlig besparing bör kunna uppnås vid användande av järnsvamp i stället för träkolstäckjärn och att genom övergång från tackjärn till järnsvamp erhålles en rätt betydande minskning av bränsleåtgången. Förreduktion av malmen före el tackjärnsugnarna torde icke hava utprovats i större skala men synes i förevarande fall möjligen kunna bliva av väsentligt värde för produktionsökning och förbättrad bränsleekonomi. Vad i fråga om järnsvampframställning och förreduktion av malm kan vinnas synes enligt kommissionens mening vara så väsentligt, att kommissionen livligt vill tillstyrka, att den av styrelsen igångsatta utredningen rörande dessa spørsmål med anlitan av bästa inom landet tillgängliga expertis snarast genomföres.

Sedermera har från *bolagets styrelse* översänts en den 8 maj 1944 dagtecknad, av bolagets verkställande direktör till styrelsen inlämnad skrift, vari framhålles önskvärdheten av att thomasverket skyndsammast komme till utförande, när detta vore bästa sättet att ekonomiskt utnyttja anläggningen.

Vidare har styrelsen i skrivelse den 8 maj 1944 hemställt, att 1 500 000 kronor måtte ställas till bolagets förfogande för täckande av kostnaderna för såväl förreduktionsförsök som den slutgiltiga utformningen av en för järnverket lämplig förreduktionsanläggning. Efter att ha erinrat, att styrelsen i sin skrivelse den 18 januari 1944 anmält sin avsikt att föreslå uppförandet av en järnsvamps- eller förreduktionsanläggning för utnyttjande av den från el tackjärnsugnarna avgående gasen, har styrelsen nu framhållit, att härmed avsåges att uppnå en ökad produktion i såväl tackjärnsugnarna som elektrostålugnen och därmed också en förbättring av driftsekonomin. Då veterligen hittills inga försök av betydelse gjorts att beskicka el tackjärnsugnar med förreducerad produkt, saknades fasta hållpunkter för att kunna bedöma vilket

resultat som därmed kunde uppnås. Styrelsen hade därför funnit välbetänkt att gå försiktigt fram och bedriva arbetet på denna anläggning i etapper, varvid man borde tillgodogöra sig rönen allt eftersom de under det praktiska arbetet kunde vinnas. Efter slutförandet av utredningen angående förreduktionsproblemet hade styrelsen funnit lämpligt att första etappen i dessa förreduktionsförsök utfördes i den kalkbränningsugn, som erfordrades för järnverket. Vid uppförandet av denna ugn skulle därför nödig hänsyn tagas till de konstruktionsändringar, som kunde betingas av förreduktionsförsöken och varom särskilt förslag utarbetats. Efter förreduktionsförsökens avslutande kunde då denna ugn i fortsättningen drivas antingen såsom förreduktionsugn i befintligt skick eller såsom kalkbränningsugn efter vissa mindre ändringar, beroende på de vid försöken erhållna resultaten. En dylik anläggning skulle enligt utförda kostnadsberäkningar kunna utföras för en kostnad av högst 600 000 kronor. I denna anläggning skulle så fort ske kunde tillverkas 3 à 4 000 ton förreducerad produkt för avprovning såväl i eltackjärnsugnarna som i elektrostålugnen. På basis av härvid erhållna resultat skulle så förreduktionsanläggningen slutgiltigt utformas.

Vid sistnämnda framställning är fogad en av *T. An. Tesch aktiebolag* till Norrbottens järnverk aktiebolag ställd skrivelse med tillhörande ritning, vilken skrivelse är av följande lydelse.

På eder anmodan hava vi i samarbete med direktör Åström verkställt undersökningar och utarbetat förslag avseende tillvaratagande och utnyttjande av nu bortgående gaser från de elektriska hyttorna.

Dessa gaser representera nämligen vid nuvarande drift ett högst betydande värde, ty om man utgår från en produktion av 60 000 ton tackjärn per år, beräknas den bortgående gasmängden till omkring 650 Nm³/ton tackjärn med ett calorivärde av ca 2 500 per Nm³. Skulle hela denna gasmängd kunna tillvaratagas och nyttiggöras, motsvarar detta en kolmängd av ca 14 000 ton vid ett calorivärde på kolet av 7 000 per kg. Även om icke hela denna värmemängd, som vid ett kolpris av exempelvis 60 kronor/ton representerar ett värde av kronor 780 000, kan utnyttjas, kommer den nedan föreslagna anläggningen avseende installerandet av en förreduktionsugn, en kalkbränningsugn och härför erforderlig gasmagasineringsanläggning att i väsentlig grad bidra till nyttiggörandet av dessa gaser.

Genom förreduktionen av malm och sinter avses att uppnå en högre produktion samt en lägre bränsle- och elektrisk energiåtgång. Kolsyrans utdrivning ur kalkstenen vid kalkbränningen förstärker ovan angivna fördelar och berikar samtidigt de från de elektriska hyttorna avgående gaserna, vilket bidrager till att dessa få en mera kraftigt reducerande verkan i förreduktionsugnen.

Ehuru anläggningen för malms förreduktion efter de förutsättningar som här föreligga innebär vissa ej utprovade detaljer, har den likväl alla förutsättningar att lyckas. För att emellertid begränsa kostnaderna för försöksdriften och minska eventuella risker till ett minimum, hava vi föreslagit att utföra förreduktionsprocessen i den kalkbränningsugn som kräves för såväl ekonomisering av masugnsdriften som för underlättandet av förreduktionsprocessen.

Därest försöken vid förreduktionsdriften utfalla enligt beräkning, kommer verkets driftsekonomi att i hög grad förbättras, väl motiverande det för denna anläggning investerade kapitalet.

Efter att hava utarbetat en hel serie olika förslag till frågans lösning hava vi i vårt alternativ VIII, principiellt åskådliggjort på bilagd ritning, föreslagit en lösning som vi anse förmånligast. Av denna ritning framgår ugnens konstruktion och huvudmått. Dess produktion vid normal drift beräknas fylla behovet av förreducerat gods för en elektrisk tackjärnsugn.

Detta förslag innebär i stora drag uppförandet av en förreduktionsugn utförd på så sätt, att den fullt motsvarar den ugnskonstruktion som enligt hittills vunna erfarenheter och beräkningar bäst lämpar sig för ifrågavarande ändamål. På samma gång har den utformats så, att den mot en jämförelsevis låg kostnad kan transformeras till en kalkbränningsugn, vars kapacitet motsvarar kalkbehovet för de två elektriska masugnarna och motsvarande stålverk.

Förreduktionsugnen har förlagts på den ur driftssynpunkt möjligast bekväma platsen nära förefintlig linbana, varigenom rågodstransporten ombesörjes, och nära hyttorna, som i första hand skola använda den förreducerade produkten. Även kalkugnsens läge utefter samma mittlinje som förreduktionsugnen är ur driftssynpunkt förmånlig, då råprodukterna och slutprodukterna hava samma vägar som för förreduktionsugnen.

Kostnaderna för den första etappen i utbyggnaden, omfattande förreduktionsugn för försöksdrift, efter vissa kompletteringar användbar som kalkugn, gasmagasineringsanläggning och transportanordningar för ingående gods enligt följande:

1) Förreduktionsugn med tillbehör	kronor	270 000
2) Grund- och fundamentarbeten	»	35 000
3) Byggnader	»	75 000
4) Transportanordningar för ingående gods	»	10 000
	kronor	390 000
5) Event. ombyggnad av kalkugn	»	50 000
6) Gasmagasineringsanläggning	»	135 000
	Summa kronor	575 000,

eller i runt tal kronor 600 000.

Totalkostnaden för den kompletta utbyggnaden enligt programmet är följande:

1) Förreduktionsugn med tillbehör	kronor	310 000
2) Grund- och fundamentarbeten	»	50 000
3) Byggnader	»	150 000
4) Transportanordningar för ingående gods	»	60 000
5) Transportanordningar för utgående gods	»	105 000
6) Karburatorer	»	175 000
7) Transformatorer för karburatorer och elektrisk installation	»	175 000
8) Byggnader för karburatorer	»	90 000
9) Gasmagasineringsanläggning	»	135 000
10) Kalkugnsanläggning med byggnad	»	240 000
	Summa kronor	1 490 000,

eller i runt tal kronor 1 500 000.

Enligt de sommaren 1941 verkställda kostnadsberäkningar, vilka lågo till grund för anvisandet av medel till uppförandet av Norrbottens järnverk enligt den vid 1941 års riksdags höstsession godkända planen, skulle anläggningskostnaderna för järnverket uppgå till omkring 17 miljoner kronor. I

*Departements-
chefen.*

detta belopp ingingo kostnaderna för ett thomasverk med 2,6 miljoner kronor. På grund av åtskilliga omständigheter, för vilka bolagets styrelse närmare redogjort i sin nyss återgivna skrivelse den 18 januari 1944, torde emellertid kostnaderna för anläggningarna efter deras slutförande inom den närmaste tiden komma att uppgå till cirka 18,5 miljoner kronor och således med 1,5 miljoner kronor överstiga de tidigare kalkylerade. Att märka är härvid, att på grund av den sålunda uppkomna kostnadsökningen thomasverket icke kommit till utförande samt att, då ett dylikt verk i nuvarande prisläge beräknats kosta 4,5 miljoner kronor, uppförandet av hela järnverket enligt den godkända planen alltså skulle draga en kostnad av 23 i stället för beräknade 17 miljoner kronor. Givetvis är det sålunda uppkomna betydande överskridandet av den uppgjorda kostnadsramen mycket att beklaga. Statens industrikommission har emellertid med stöd av den erfarenhet kommissionen vunnit om de förhållanden, under vilka angelägna industriella anläggningsarbeten utförts under krigsåren, förklarat kostnadsökningen icke föranleda erinran från kommissionens sida.

Vad angår frågan om ytterligare utbyggnad av järnverket, så delar jag den av industrikommissionen uttalade uppfattningen, att den angelägnaste uppgiften härutinnan är att vid verket uppföra en förreduktionsanläggning. Trots den sena tidpunkten under riksdagssessionen anser jag frågan härom nu böra föreläggas riksdagen. Vad däremot beträffar frågan om byggandet av ett thomasverk anser jag att den redan godkända byggnadsplanen bör fullföljas även i denna del. Då emellertid ett igångsättande av arbetena för thomasverket icke synes lika brådskande som uppförandet av en förreduktionsanläggning, är jag icke beredd att förorda att förslag härom framläggas för den nu samlade riksdagen. Mot ett omedelbart igångsättande talar enligt min mening bland annat den omständigheten, att bolagets ledning nu i första hand bör koncentrera sina ansträngningar på att söka i möjligaste mån fullkomna driften vid de färdiga eller snart fullbordade anläggningarna samt bringa frågan om förreduktionsförfarandet till en lycklig lösning. Därest situationen beträffande landets järnförsörjning skulle bli sådan att en utökning av järnverkets produktion befinner påkallad, kan frågan om byggande av thomasverket komma i ett nytt läge.

Spörsmålet om förreduktionsförfarandet sammanfaller helt med det redan av 1939 års riksdag berörda spörsmålet om lämpligaste sättet att tillvarata de värdefulla avloppsgaserna från de elektriska masugnarna. Bolagets styrelse, som ägnat detta spörsmål ett ingående studium, har nu föreslagit ett utförande i eventuellt två etapper av en kombinerad förreduktions- och kalkugnsanläggning för en beräknad kostnad av 1,5 miljoner kronor. Därav skulle 0,6 miljoner kronor belöpa på den första etappen, vilken skulle avse en försöksanläggning i stor skala för att praktiskt utröna möjligheten att beskicka el tackjärnsugnarna med förreducerad produkt. Om dessa försök slå väl ut, beräknas, enligt vad jag inhämtat, med tillhjälp av den fullbordade förreduktionsanläggningen kunna vid järnverket produceras ytterligare upp till 15 000 ton tackjärn per år. Då de på denna kvantitet fallande ka-

pital- samt bränsle- och elkraftkostnaderna bleve ganska obetydliga i jämförelse med motsvarande kostnader för det tackjärn, som för närvarande framställes vid järnverket, skulle alltså ett framgångsrikt genomförande av ifrågakvarande förslag medföra icke endast ett önskvärt tillskott till vår järnförsörjning utan även en avsevärd förbättring av bolagets ekonomi. Jag tillstyrker därför, att för ändamålet av riksdagen äskas medel till det av bolagets styrelse angivna beloppet 1,5 miljoner kronor. Av detta böra dock i första hand endast 0,6 miljoner kronor ställas till bolagets förfogande för utförandet av en försöksanläggning i enlighet med styrelsens förslag.

I sammanhang med denna medelsanvisning torde även, på sätt bolagets styrelse hemställt, ett belopp av 1,5 miljoner kronor ställas till bolagets förfogande för ytterligare täckning av kostnaderna för de redan utförda eller under utförande varande anläggningarna.

Sammanlagt bör alltså bolaget tillföras ytterligare 3 miljoner kronor. Av denna kapitalförstärkning torde ett belopp av 1,5 miljoner kronor, motsvarande täckningen av kostnaderna för de redan beslutade och snart färdiga anläggningarna, böra tillföras bolaget såsom aktiekapital medan återstoden eller alltså likaledes 1,5 miljoner kronor, avseende kostnaderna för den i etapper planerade förreduktions- och kalkugnsanläggningen, lämpligen synes böra anvisas såsom lån att utbetalas i den mån medel för anläggningens utförande erfordras. Å lyftat lånebelopp torde böra utgå ränta, förslagsvis beräknad efter tre procent om året från lyftningsdagen. Vad återbetalningen av lånet beträffar läser med hänsyn till ovissheten rörande järnverkets framtida ekonomi någon viss amorteringsplan icke nu böra fastställas. Det torde emellertid få ankomma på Kungl. Maj:t att tillse, att lånet infrias i den mån medel därtill stå till bolagets förfogande. Lånebeloppet synes alltså böra vara betalbart vid anfordran. Vid det förhållandet, att låntagaren är ett statligt bolag, torde någon säkerhet för lånet icke erfordras.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels till Aktieteckning i Norrbottens Järnverk Aktiebolag å kapitalbudgeten, fonden för statens aktier, för budgetåret 1944/45 anvisa ett investeringsanslag av .. kronor 1 500 000;

dels ock till Lån till Norrbottens Järnverk Aktiebolag å kapitalbudgeten, fonden för låneunderstöd, för budgetåret 1944/45 anvisa ett investeringsanslag av .. kronor 1 500 000.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:
Sven Forssberg.